

Ks. BOGUSŁAW WOŁYŃSKI
Lublin

„GOJENIE RAN”
DIALOG EKUMENICZNY
POLSKIEGO NARODOWEGO KATOLICKIEGO KOŚCIOŁA W USA
Z KOŚCIOŁEM RZYMSKOKATOLICKIM

Piętnastolecie 1980-1995 przyniosło znaczące, pozytywne zmiany we wzajemnych stosunkach między Polskim Narodowym Katolickim Kościołem (PNKK) a Kościołem rzymskokatolickim w USA i Kanadzie. Punktem przełomowym w tych stosunkach było ekumeniczne „Nabożeństwo Gojenia”, które odbyło się dnia 15 lutego 1992 r. w katedrze PNKK pw. św. Stanisława B.M. w Scranton. Podczas tego nabożeństwa „odsunięto i wymazano” ekskomunikę rzuconą przez Watykan w 1889 r. na ks. Franciszka Hodura, późniejszego biskupa (1907 r.), organizatora PNKK w USA, Kanadzie i Polsce¹. „Nabożeństwo Gojenia” nastąpiło po 94 latach wzajemnej niechęci i wrogości między PNKK a Kościołem rzymskokatolickim.

I. KALENDARIUM PRZYGOTOWAŃ

Ekumeniczne „Nabożeństwo Gojenia” było owocem kilkuletniego dialogu między PNKK i Kościołem rzymskokatolickim. Kalendarz tego dialogu przedstawia się następująco:

Październik 1980 r. – Abp Ramon Torella, wiceprzewodniczący Sekretariatu ds. Jedności Chrześcijan przesłał do Konferencji Episkopatu Rzymskokatolickiego w USA list, w którym m.in. znalazły się słowa: „Ojciec święty wyraził życzenie, aby na naj-

¹ Zob. „Głos Wspólnoty Parafialnej” 1992 nr 15; 1993 nr 19; 1994 nr 22; 1995 nr 31 (jest to biuletyn wydawany przez Parafię Polskokatolicką Matki Bożej Wniebowziętej w Lublinie w językach polskim, angielskim i niemieckim, redagowany przez księdza dziekana Bogusława Wołyńskiego). Zob. też: S. F i l i p o w i c z. *Blżej zjednoczenia*. „Tygodnik Powszechny” 1990 nr 44.

bliższej waszej Konferencji Biskupów zbadano stan istniejących stosunków między Polskim Narodowym Katolickim Kościołem a Kościołem rzymskokatolickim w USA oraz możliwość dialogu między nimi”

9 XI 1981 r. – List biskupa Ernesta Unterkoflera, przewodniczącego rzymskokatolickiego Komitetu ds. Ekumenizmu, do Pierwszego Biskupa PNKK, ks. bpa Franciszka Rowińskiego. Celem listu było „postawienie w sposób nieformalny pytania, czy Ksiądz Biskup i Jego Kościół nie rozważają być może koncepcji rozmów ekumenicznych z przedstawicielami Kościoła rzymskokatolickiego na poziomie lokalnym, regionalnym lub krajowym [...] Polski Narodowy Katolicki Kościół posiada bogatą tradycję i cieszy się naszym poważaniem [...] Gdyby Ksiądz Biskup miał jakiegokolwiek konkretne i specyficzne idee o tym, jak my, jako Kościoły, możemy wspólnie podróżować w imię Chrystusa, będę niezmiernie wdzięczny za odpowiedź”.

24 XI 1981 r. – List Pierwszego Biskupa PNKK Franciszka Rowińskiego do biskupa Ernesta Unterkoflera. Napisano w nim m.in.: „W zasadzie PNKK jest przychylnie ustosunkowany do kontaktów ekumenicznych z innymi wyznaniem, o ile celem takiej wymiany jest ogólna poprawa wzajemnego zrozumienia [...] PNKK już rozwija taką wymianę z innymi Kościołami. Jednakże zważywszy na nasze początki, nasze stosunki z Kościołem rzymskokatolickim nie są tak pomyślnie [...] Tym niemniej biskupi PNKK prawdopodobnie przyjęliby z zadowoleniem i zbadali jakiegokolwiek wasze koncepcje w tej materii”.

23 X 1984 r. – Pierwsza sesja rozmów ekumenicznych. Gospodarzem spotkania była parafia p.w. św. Piotra i Pawła w Passaic (N.J.).

Maj 1985 r. – Delegacja PNKK z Pierwszym Biskupem Franciszkiem Rowińskim złożyła po raz pierwszy wizytę Papieżowi Janowi Pawłowi II w Rzymie. Papież przyjął z wdzięcznością ofiarowany w darze kielich mszalny biskupa Franciszka Hodura i zaprosił biskupów PNKK do wspólnego udzielenia pontyfikalnego błogosławieństwa wiernym.

1986 r. – Gościem na Synodzie Generalnym PNKK był kardynał Jan Król, jako przedstawiciel Episkopatu rzymskokatolickiego w USA. Powiedział m.in.: „Nasze dążenia ku jedności muszą być radykalnie nowe. Chodzi bowiem o jedność w sprawach istotnych, a nie o uniformizm. Vaticanum II wzywa nas do wyjścia poza mentalność «powrotu» czy «wchłonięcia». Odbudowa jedności nie implikuje inercji ani oczekiwań ze strony Kościoła rzymskokatolickiego, ani też zaprzeczenia własnej przeszłości przez innych chrześcijan”

Pierwszy Biskup PNKK John Swantek w swej wypowiedzi na synodzie stwierdził:

Od momentu powstania naszego Kościoła pod przewodnictwem Pierwszego Biskupa Franciszka Hodura uważamy, że jesteśmy Kościołem katolickim, posiadającym wiarę, porządek i dyscyplinę jednego, świętego, powszechnego i apostołskiego Kościoła. Od chwili jego zorganizowania do naszego Kościoła nie wprowadziliśmy żadnych zmian teologicznych, natomiast niewątpliwie nastąpiła zmiana stanowiska wobec nas ze strony Kościoła rzymskokatolickiego. Po długich latach obelg

oraz ponizających i kłamliwych wypowiedzi na nasz temat prawda, którą zawsze wyznawaliśmy, wreszcie została ujawniona i publicznie uznana [...] Modłę się o to, aby wiedza ta oświeciła tych, którzy nie znają prawdy o PNKK, o to, by ufność chrześcijańska rozwinęła się między wiernymi tych dwóch Kościołów, które głęboko kochają Pana naszego i pragną Mu zawsze służyć.

4-5 XI 1987 r. – Krajowa Konferencja Duchownych PNKK w parafii p.w. Wszystkich Świętych w Carnegie (Pa.), na której uczestnicy zalecili przedstawicielom PNKK w Komisji dla dialogu z Kościołem rzymskokatolickim, aby na najbliższej sesji „przedstawili nasze życzenie dalszej poprawy stosunków między naszymi Kościołami przez ustanowienie interkomunii”.

Maj 1991 r. – Przyjazd do Polski delegacji PNKK: biskupa Antoniego Rysza (Scranton), biskupa Józefa Niemińskiego (Toronto) oraz seniora Stanisława Skrzypka (Nowy Jork). Złożenie przez delegację PNKK, w towarzystwie biskupów Kościoła Polskokatolickiego – Pierwszego Biskupa Tadeusza Majewskiego i biskupa Wiktora Wysoczańskiego, wizyty biskupowi Władysławowi Miziołkowi, wiceprzewodniczącemu Komisji Episkopatu ds. Ekumenizmu.

Na początku lutego 1992 r., bezpośrednio przed „Nabożeństwem Gojenia” papież Jan Paweł II skierował do Pierwszego Biskupa PNKK specjalny list. Oto jego treść:

Do Biskupa Johna Swantka,
Pierwszego Biskupa Polskiego Narodowego Katolickiego Kościoła

Z okazji wizyty kardynała Edwarda Cassidy, przewodniczącego Papieskiej Rady ds. Jedności Chrześcijan, w Centralnym Zarządzie Polskiego Narodowego Katolickiego Kościoła, przesyłam przez niego moje osobiste pozdrowienia i modlitwy dla Was i wszystkich waszych Wiernych.

Z wielkim zainteresowaniem dowiedziałem się o postępie, jaki się zaznaczył w waszych rozmowach z reprezentantami Kościoła katolickiego. Celem tego dialogu jest przewyciężenie przeszkód dzielących nas od pełnej jedności. Poprzez ten dialog i dalsze kroki ostatnio podjęte pojawiły się nowe nadzieje, że wydarzenia, które kilka dziesiątków lat temu doprowadziły do zerwania jedności eklezjalnej, jaką uprzednio się cieszyliśmy, mogą być odsunięte poza nas i że pewnego dnia pełna komunია w jednej apostołskiej wierze, w życiu sakramentalnym i misyjnym, do której wzywa nas Chrystus, może zostać odnowiona.

Modłę się, abyśmy mogli naśladować zawierzenie Maryi, Matki Bożej, i poszli dalej razem w pielgrzymce wiary w kierunku jedności upragnionej przez Pana i byśmy bardziej upodobnili się do tych, którzy uważnie słuchają, co mówi Duch do Kościołów dzisiaj (Ap 27, 11.17; encyklika *Redemptoris Mater* 30).

Łaska wam i pokój od Boga, Ojca naszego, i Pana Jezusa Chrystusa (2 Kor 1, 2).

II. „NABOŻEŃSTWO GOJENIA” I JEGO DOKUMENTACJA

Przed nabożeństwem kardynał Edward Cassidy, przewodniczący Papieskiej Rady ds. Jedności Chrześcijan, spotkał się na godzinnej rozmowie z Pierwszym Biskupem PNKK Johnem Swantkiem. W ekumenicznym nabożeństwie Słowa Bożego uczestniczyli ze strony episkopatu PNKK: Pierwszy Biskup John Swanek oraz biskupi Antoni M. Rysz i Tadeusz Peplowski, ze strony Kościoła rzymskokatolickiego: kard. Edward Cassidy oraz biskupi J. Timlin, S.J. Brzana, DiLorenzo i McCormick. W obecności licznie zgromadzonego duchowieństwa i wiernych PNKK i diecezji Scranton Kościoła rzymskokatolickiego odczytane zostały *Oświadczenia* biskupów obu stron dotyczące ekskomuniki biskupa F. Hodura. Przytaczamy ich pełne teksty:

Oświadczenie Polskich Narodowych Katolickich Biskupów
zaangażowanych w dialog z Biskupami rzymskokatolickimi

Zyjemy w wyjątkowych czasach, które są naznaczone zmianami społeczno-politycznymi, pozwalającymi ludziom, kiedyś wzajemnie wyobcowanym i podejrzliwym, teraz postrzegać się w o wiele bardziej pokojowym i braterskim świetle. Żmudne wysiłki dyplomatów i zwyczajnych ludzi niosą nadzieję światu.

Zmiany ujawniły się również w świecie religijnym, gdzie wschód ery ekumenicznej świeci jaśniej w naszym czasie. Chrześcijanie z każdej tradycji usilnie pracują nad tym, aby wzajemnie się poznać i uszanować wierzenia innych. Dzisiaj modlitwa Jezusa o jedność pomiędzy Jego uczniami daje większą nadzieję niż kiedykolwiek.

Było to 29 września 1989 roku, gdy biskup Scranton, najczcigodniejszy Michael J. Hoban, ekskomunikował czcigodnego Franciszka Hodura, kapłana diecezji Scranton, za podjęcie pracy duszpasterskiej w parafii przy kościele św. Stanisława w Scranton (Pensylwania) bez zgody biskupa.

Tym faktem ksiądz Hodur i jego wierni zostali zdeterminowani, aby szukać pomocy u Ojca świętego dla rozwiązania trudności powstałych w Scranton. Ks. Hodur podjął podróż do Rzymu, ale jego misja nie przyniosła rezultatów, których tak wielu się spodziewało.

Narodziny Polskiego Narodowego Katolickiego Kościoła nie były spowodowane różnicami w wierze, ale raczej związane były z administrowaniem dobrami parafii. Narodziny te były szczególnie bolesne, gdyż powodowały podział rodzin i przyjaciół. Obrażliwe pomówienia były rozpowszechniane po obu stronach zwalczających się grup. Mimo że te złośczenia były bolesne, to uznajemy, że każda ze stron działała w dobrej wierze i była przekonana, że wypełnia wolę Bożą.

Dzisiaj Polski Narodowy Katolicki Kościół składa się przede wszystkim z wiernych, którzy zostali ochrzczeni i wychowani w tym Kościele. Żałujemy, że te działania, mające miejsce na przełomie wieku, spowodowały ból i zranienie.

Szczerze modlimy się, by móc puścić w niepamięć te wydarzenia przeszłości, aby imiona i działania lokalnych wspólnot i wiernych, działających zgodnie ze swoim sumieniem, zostały oczyszczone ze wszystkich zarzutów. Wyciągamy rękę

miłości, pokoju i braterstwa do naszych braci i siostr z Kościoła rzymskokatolickiego.

Od rozpoczęcia naszego dialogu w 1983 roku nasze Kościoły wiele się nauczyły i odkryły, jak to można znaleźć w naszym wspólnym oświadczeniu „Wędrując razem w Chrystusie”, że jest więcej tego, co nas łączy, niż tego, co nas dzieli. W ostatnich latach spotykaliśmy się na zjazdach ekumenicznych, zarówno lokalnych jak i międzynarodowych, na których dawaliśmy świadectwo naszemu wspólnemu pragnieniu jedności w Chrystusie. Szacunek i braterstwo okazane na tych spotkaniach są znakami obecności Pana pośród nas.

Nasze wzajemne podróżowanie przywiodło nas do bieżącej chwili, pozwalając nam modlić się o pełne uczestnictwo w zjednoczonym życiu eklezjalnym i świadectwie. Nie znamy czasu ani godziny, ani środków, przez które Pan będzie nas wiodł do tego celu. Jesteśmy jednak umocnieni przez naszą wspólną wiarę. Tę wiarę dzielimy ze świętymi i sprawiedliwymi każdego czasu, którzy widzieli, jak wypełnia się wola Pana, a pośród nich św. Pawła Apostoła, który zachęca do trwania w naszej służbie na rzecz pojednania: „Wszystko to pochodzi od Boga, który pojednał nas z sobą przez Chrystusa i zlecił nam posługę jednania [...] Tak więc w imieniu Chrystusa spełniamy posłannictwo jakby Boga samego, który przez nas udziela napomnień. W imię Chrystusa prosimy: pojednajcie się z Bogiem” (2 Kor 5, 18.20).

Niechaj chwalebna zawsze Dziewica Maryja, Matka Boża, oraz wszyscy święci wstawiają się za nami wspierając w kontynuacji kroczenia razem z Jezusem

Oświadczenie Biskupów rzymskokatolickich zaangażowanych w dialog z biskupami PNKK

W końcu minionego stulecia powstał spór w Kościele rzymskokatolickim w Stanach Zjednoczonych pomiędzy pewnymi grupami polskich emigrantów i władzami Kościoła. Spór ten nie dotyczył doktryny, ale spraw organizacyjnych.

Dnia 29 września 1989 r. biskup Michael J. Hoban ze Scranton ekskomunikował księdza Franciszka Hodura z diecezji Scranton w stanie Pensylwania. W ten sposób został dokonany decydujący krok w bardzo skomplikowanej serii wydarzeń, które doprowadziły do zerwania jedności w Kościele i zorganizowania Polskiego Narodowego Katolickiego Kościoła z Franciszkiem Hodurem jako pierwszym biskupem.

Można uczciwie powiedzieć, że działania te doprowadziły w konsekwencji do następstw, które – na ile to możemy ocenić dzisiaj – poszły o wiele dalej, niż ich autorzy zamierzali czy oczekiwali.

Doznania przeżywane w tamtych dniach były bardzo głębokie, wielu wciąż pamięta bolesne odczucia i udreki powodowane w wyniku tego sporu również przez podział w rodzinach; wielu bliskich przyjaciół niespodziewanie, ale faktycznie stało się wrogami. Trudno jest nam ocenić, jak bolesne były te rany po obu stronach w tamtych czasach.

Jest zrozumiałe, że nie powinniśmy na nowo pisać historii ani oceniać szczerości postępowania ludzi w tamtych czasach. Nie możemy jednak również uważać,

że można udawać, iż tamte wydarzenia nie były tym, czym były w owym szczególnie trudnym okresie historii. To były dni trudności i próby i nie ma wątpliwości, że główne postacie w sporze wyraziły i uczyniły to, co uważały za słuszne i właściwe w tamtych okolicznościach.

Ufamy, że gdyby biskup Hoban i biskup Hodur ożyli dzisiaj, to uradowaliby się patrząc na to, co zaczęło się dziać w naszym czasie. Wiele zagadnień, o które walczone przed laty, przestało być problem od Soboru Watykańskiego II. Pomiedzy wspólnotami naszych braci i siostr Polskiego Narodowego Katolickiego Kościoła i Kościoła rzymskokatolickiego poczynają rozwijać się przyjazne i życzliwe odniesienia. Nieistniejący tak długo dialog staje się regularny i owocny.

Jako biskupi rzymskokatolicy, zaangażowani w dialog z Polskimi Narodowymi Katolickimi Biskupami, chcemy wyciągnąć rękę z przyjaźnią i chrześcijańską miłością do duchowieństwa i wiernych Polskiego Narodowego Katolickiego Kościoła. Głęboko żałujemy tych wszystkich czasów, w których wobec naszych braci i siostr w Panu byliśmy niewrażliwi i zawiniłiśmy w jakikolwiek sposób. Obiecujemy, że uczynimy wszystko, co w naszej mocy, aby te dni już nigdy nie powróciły.

W tym samym duchu, który natchnął Papieża Pawła VI i Patriarchę Atenagorasę do braterskiego uścisku na Górze Oliwnej w 1964 roku, pragniemy wymazać z pamięci i puścić w niepamięć zarzuty i ekskomuniki, które stały się przeszkodą do zbliżenia w przeszłości. Chcemy objąć biskupów, kapłanów i wiernych Polskiego Narodowego Katolickiego Kościoła. Mamy nadzieję i modlimy się, abyśmy mogli odłożyć na bok wszystkie aspekty polemiczne, niezgodność i niezrozumienie dzielące nas w minionych dniach. Mocno bolejemy nad tamtym smutnym rozwojem wypadków i wzajemną wrogością, która w efekcie doprowadziła do zerwania jedności eklezjalnej.

Uświadamiamy sobie, że ten wyraz naszej miłości i dobrej woli nie jest wystarczający do położenia kresu istniejącym różnicom. Nabieramy jednak ducha odwagi, że dzięki pomocy Bożej i naszemu wzajemnemu pragnieniu uzdrowienia i pojednania nasz dialog prowadzić nas będzie do życia ponownie w pełnej wspólnocie wiary, prawdziwej jedności i sakramentów.

Wzywamy wszystkich do życzliwej modlitwy w tej intencji. Niech Pan Jezus i łaska Ducha Świętego prowadzą nas do widzialnej jedności wiary, która jest celem wszystkich naszych wysiłków. Niech Maryja, Matka Boża, wstawia się za nami.

W czasie „Nabożeństwa Gojenia” przemówił też bp Antoni M. Rysz, oto tekst jego przemówienia:

Przemówienie Ordynariusza Diecezji Centralnej PNKK
bpa Antoniego M. Rysza

„Łaska wam i pokój od Boga, Ojca naszego, i od Pana Jezusa Chrystusa, który wydał samego siebie za nasze grzechy, aby wyrwać nas z obecnego złego świata, zgodnie z wolą Boga i Ojca naszego. Jemu to chwała na wieki wieków. Amen”
(Ga 1, 3-5).

Łącząc się z Pawłowymi słowami pozdrowienia do Kościołów Galacji rozszerzam serdeczne powitanie do was, zgromadzonych tutaj, w tym historycznym kościele z racji tej historycznej okazji. Witam Jego Ekszelencję Najprzewielebniejszego Pierwszego Biskupa PNKK Johna Swantka, Biskupa Tadeusza Pełowskiego, Jego Eminencję Kardynała Edwarda Cassidy, Ich Ekszelencje: Biskupa Jakuba Timlina, Biskupa Stanisława Brzań, Biskupa DiLorenzo i Biskupa McCormicka, wielce czcigodnych księży oraz wielebne siostry z różnych zgromadzeń zakonnych, siostry i braci z Polskiego Narodowego Katolickiego Kościoła, Kościoła rzymskokatolickiego, innych Kościołów i wspólnot religijnych, przedstawiciele naszych władz lokalnych.

Drodzy Przyjaciele! 95 lat temu grupa około 250 rodzin zgromadziła się tutaj i podjęła pracę, w wyniku której doszło do uformowania się Polskiego Narodowego Katolickiego Kościoła. Zgromadzili się tutaj w modlitwie i mocnym zawierzeniu Bogu, pragnąc naśladować Jego Syna Jezusa Chrystusa i pracować w Jego winnicy. Pod duchowym kierownictwem księdza Franciszka Hodura, który przeciwstawił się poglądom swojego biskupa, szukali możliwości i pracy w Kościele, który stanowił ich dziedzictwo, był ich matką i gwarantem bezpieczeństwa w zmiennych kolejach ich niełatwego życia. Reszta jest historią.

Podział dokonał się w katolickiej wspólnocie w Stanach Zjednoczonych Ameryki. Podział ten wywołuje wiele bolesnych wspomnień i stale pozostaje wśród nas.

W Raporcie z naszego dialogu² czytamy: „Jako biskupi jesteśmy głęboko świadomi, że poza naszym dialogiem jest żmudne zadanie oczyszczania pamięci, które jest rozpoczęte, ale wszyscy wierni naszych Kościołów muszą się w nie włączyć, angażując swe serca i umysły, unikając zasklepienia się w bolesnej goryczy, przez nas wszystkich odczuwanej. Przeżyty ból i doznane krzywdy nie mogą być zatajane w naszej historii”.

Jesteśmy świadomi, że jest rzeczą ważną dla nas, aby to spotkanie przyczyniło się do wzajemnego zrozumienia i pozostało we wspólnej pamięci jako pogodne, miłe, sympatyczne i pożyteczne dla wszystkich, bez doszukiwania się motywów. Odbyliśmy znaczącą podróż na tej drodze, poczynając od pierwszych kroków, które podjęliśmy w listopadzie 1981 roku. Błagaliśmy Boga o kierownictwo Ducha Świętego w naszym dialogu i oddaliśmy go pod opiekę Najświętszej Dziewicy Maryi, Matki Jezusa Chrystusa, naszego Pana, Matki Bożej.

To, co dzieje się dzisiaj, stanowi znaczący kamień milowy w naszej wędrówce ku wygaśnięciu poczucia goryczy i złagodzeniu bólu. Niech nasza dzisiejsza popołudniowa modlitwa przyczyni się do postępu w tej pracy i przyniesie upragniony owoc dla jedności Chrystusowego Królestwa.

„Nabożeństwo Gojenia” było doniosłym etapem w dialogu ekumenicznym między Polskim Narodowym Katolickim Kościołem w USA a Kościołem rzymskokatolickim. Następnym owocem tego dialogu była decyzja Watykanu (1993 r.), zezwalająca kapła-

² Bp S. J. B r z a n a, bp A. M. R y s z. *Journeying Together in Christ. Report of Polish National Catholic – Roman Catholic Dialogue (1984-1989)*. Huntington 1990.

nom rzymskokatolickim na udzielanie sakramentów pokuty, Eucharystii i namaszczenia chorych wiernym PNKK, kiedy z uzasadnionej przyczyny o to poproszą. Jest to pierwsze tego rodzaju zezwolenie w odniesieniu do wiernych innego, poza prawosławnym, Kościoła chrześcijańskiego. Fakt ten świadczy o nowych jakościowo stosunkach między PNKK a Kościołem rzymskokatolickim w USA i Kanadzie.